

J. A. Huyskes

Praktijkproeven met herfst- en winterprei 1955 en 1956

Overdruk uit Meded. Dir. Tuinb. 22 (1959), 1, pp. 44—50, 's-Gravenhage

Praktijkproeven met herfst- en winterprei

1955 en 1956

Door betere rassenkeuze is bij herfstprei de opbrengst en bij winterprei de winterhardheid op te voeren. De veredeling kan zich toeleggen op het winnen van een preiras, dat zowel voor herfst- als voor winter- teelt geschikt is.

Materiaal en wijze van beproeving

De 26 ontvangen preizaadmonsters werden volgens de aanwijzingen van de inzenders verdeeld over twee proefseries, één van 14 monsters voor de herfstteelt en één van 12 monsters voor de winter- teelt. De kiemkracht van het zaad was goed, ook in het tweede jaar, dank zij de bewaring bij lage temperatuur (4° C) en een laag vochtgehalte van het zaad.

De veldproeven zijn genomen in de groeiseizoenen 1955 en 1956 met de herfstprei en in 1955-1956 en 1956-1957 met de winterprei. De proefplaatsen waren Alkmaar, Baarlo, de Beemster, Loosduinen en Wageningen. Er is steeds ongeveer einde maart gezaaid in de gelichte bak. Uitgeplant werd in de volle grond als regel in de tweede helft van juni, soms wat later. Aanaarden vond niet plaats, in verband hiermede is de prei vrij diep gepoot. De oogst van de herfstprei viel in november, behalve in Loosduinen. Daar is namelijk de teelt vroeger en oogst men reeds in de eerste helft van september. De winterprei is meestal geoogst in maart, in

een enkel geval half april. Na de oogst werd de prei ter beoordeling veilingklaar gemaakt. Dit betekent dat de wortels op ongeveer 5 cm worden afgesneden en verder, dat er een flink stuk van het loof af gaat. Er blijft dan een plant van ongeveer 50 cm totale lengte over (fig. 1). De stammen zijn schoongemaakt door verwijdering van veront- reinigde en min of meer verrotte bladeren.

Het aldus verkregen produkt werd op het oog be- oordeeld op lengte en dikte van de stam, knobbel- ontwikkeling beneden aan de stam (fig. 4), unifor- miteit, winterhardheid (alleen de winterpreiserie), gebruikswaarde en type. Verschillende malen is ook het gewas te velde in ogenschouw genomen. Hierbij is gelet op kleur en type van het loof, aantal schieters en 'sleet', d.i. het min of meer verrot zijn door ongunstige weersomstandigheden in herfst en winter.

Al deze waarnemingen zijn gedaan door een be- oordelingscommissie, waarvan de samenstelling te vinden is op blz. 149 van de 10e Rassenlijst voor Groentegewassen, uitgave I.V.T. Wageningen, 1958.

Tabel 1. Aanbevelenswaardige prei-selecties¹ - *Leek-selections to be recommended*¹

Naam en herkomst	Proef nr.	Lengte	Dikte	Knobbel	Unif.	Winterhardh.	Gebruiks- waarde
<i>Name and origin</i>	<i>Trial number</i>	<i>Lenght</i>	<i>Strength</i>	<i>Knob</i>	<i>Uniformity</i>	<i>Winter-hardiness</i>	<i>Cultural value</i>
Groep: Herfstprei							
<i>Group: Leek for autumn harvesting</i>							
Olifant - Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	8	2,9	3,3	2,2	2,7	Niet win-	3,1
Olifant - Nunhem, Haelen (L.)	14	2,7	3,8	1,9	3,2	terhard	3,3
Excelsior - C. W. Pannevis, Delft	13	2,9	3,2	2,4	3,0	Not	3,3
Maxim ² - C. W. Pannevis, Delft	4	3,9	3,1	2,8	3,3	winter-	3,1
Nummer 83 - Abr. Sluis, Enkhuizen	6	2,8	3,2	2,2	3,3	hardy	3,4
Olifant - Gebr. Sluis, Enkhuizen	12	3,1	3,0	2,4	2,9		3,0
Herfstreus - Sluis en Groot, Enkhuizen	15	2,8	2,9	2,4	2,8		2,9
Goliath ³ - Rijk Zwaan, Rotterdam	5	3,7	3,8	0,5	3,7		4,1
Gemiddelden herfstprei		3,1	3,2	2,1	3,1		3,3
<i>Averages leek for autumn harvesting</i>							
Groep: Winterprei							
<i>Group: Leek for harvesting after the winter</i>							
Siegfried Winterreuzen - Nunhem, Haelen (L.)	28	2,9	3,0	3,7	3,0	3,5	3,3
Luikse Winter/DéPé - D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	22	2,9	3,1	3,2	3,8	3,9	3,3
Winterreus - Sluis en Groot, Enkhuizen	26	2,5	3,3	3,8	3,7	3,8	3,3
Winterreus - Coöp. W.-Friesland, Wijdenes	27	2,9	2,9	3,7	4,3	4,5	3,9
Gemiddelden winterprei		2,8	3,1	3,6	3,7	3,9	3,4
<i>Averages leek for harvesting after the winter</i>							

¹) De cijfers zijn een gemiddelde van zes (eerste groep), resp. zeven (tweede groep) proefvelden, gedurende twee jaar op vier plaatsen aangelegd. *The figures are the averages of six (first group), resp. seven (second group) trials during two years in four places*

1 - zeer weinig - *very little*; 2 - weinig - *little*; 3 - matig - *moderate*; 4 - veel - *much*; 5 - zeer veel - *very much*

²) Selectie met een lange stam. *Selection with a long stem*

³) Selectie vrijwel zonder knobbel. *Selection practically free of knob*

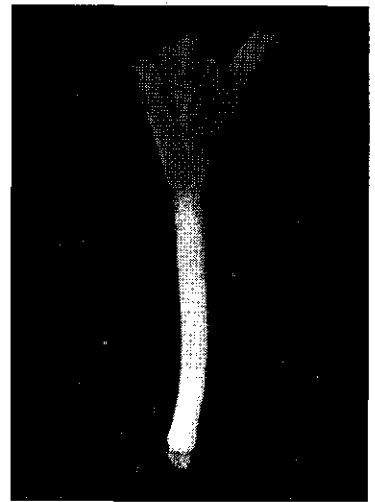
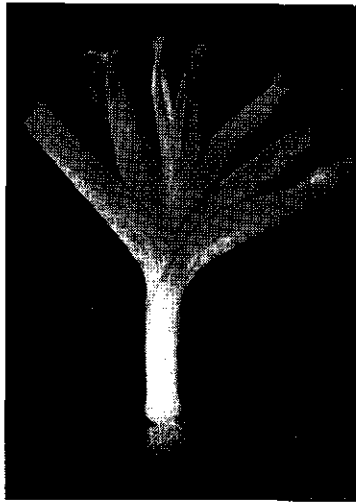
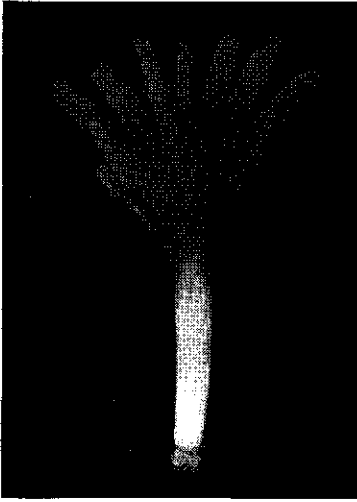

Fig. 1. Herfstprei zonder knobbel -
Leek for autumn harvesting without knob

Fig. 2. Herfstprei met een knobbel -
Leek for autumn harvesting with knob

Fig. 3. Herfstprei met zeer lange stam -
Leek for autumn harvesting with a very long stem

Resultaten

De vele door de commissie gegeven cijfers konden niet alle in dit verslag worden opgenomen. Een complete collectie, omvattende behalve de aanbevelenswaardige ook de niet aanbevelenswaardige nummers is ter inzage te verkrijgen bij de bibliotheek van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen. Hieraan zijn toegevoegd uitgebreide gegevens van de verwerkte proefvelden.

Niet alle selecties werden aanbevolen. Van de 26 ingezonden winter- en herfstpreimonsters samen waren er slechts 12 aanbevelenswaardig, d.i. 46 %. Omdat er van 7 selecties zowel voor de herfst- als voor de winterproeven monsters waren ingezonden, bedroeg het aantal deelnemende selecties geen 26, maar 26 minus 7, dus 19. De 12

aanbevelenswaardige monsters kwamen met 12 selecties overeen; met andere woorden, er is geen enkele selectie tweemaal, dus voor herfst- en winter- teelt, aanbevolen. Van de 19 deelnemende selecties werden er dus 12 voor een van de beide teeltwijzen bruikbaar geacht, terwijl 19 minus 12 is 7 selecties voor geen enkele teelt voldeden.

De redenen voor de afwijzing liepen uiteen. Bij de herfstpreiserie betrof het voornamelijk nummers, die te kort en te dun waren en in een enkel geval te lang en te dun. Bij de winterpreiserie was het vooral een kwestie van onvoldoende winterhardheid. Over de knobbel is van telerszijde opgemerkt, dat een sterke ontwikkeling hinderlijk is bij het schoonmaken na de oogst. Als men gesmette bladeren van de stam aftrekt, dan heeft het gedeelte op een flink ontwikkelde knobbel neiging

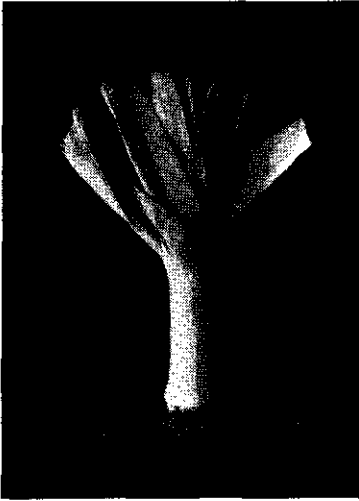

Fig. 4. Winterprei, weinig produktief, met sterk ontwikkelde knobbel - *Leek for harvesting after the winter, moderately productive, with very developed knob*

te blijven zitten. Dit bezwaar geldt vooral voor de winterprei, die als groep gekenmerkt is door een flinke knobbel (fig. 4). Deze knobbelontwikkeling heeft echter niet tot afkeuringen geleid.

Schietertellingen wezen uit, dat de zeer lange herfstprei (zie hierna) meer neiging heeft om het eerste jaar door te schieten dan de kortere prei. In één geval is een gemiddelde van 7,5 % schieters gevonden.

Standaardisatie en classificatie

De commissie achtte het mogelijk het aanbevelenswaardige materiaal in een aantal goed te omschrijven groepen onder te brengen. De voornaamste eigenschap voor deze indeling is de winterhardheid; herfstprei is niet winterhard, winterprei wel. Hiermede gaat een aantal andere eigenschappen samen.

Herfstprei is produktief tot zeer produktief, heeft geen sterk ontwikkelde knobbel, het blad is groen tot grijsgroen en breed tot zeer breed. De herfstpreigroep kan nog weer worden onderverdeeld in herfstprei zonder en met knobbel (fig. 1 en 2). Bij de herfstprei met een knobbel wordt weer onderscheid gemaakt tussen herfstprei met een normale en met een lange stam. Verder kwam nog een herfstpreitype met een zéér lange en vrij dunne stam voor (fig. 3). Dit type werd niet aanbevelenswaardig bevonden. In de discussie wordt hierop nader ingegaan.

Winterprei is gekenmerkt door een niet al te zware stam. Dit blijkt uit de lengte- en diktecijfers uit tabel 1, die van winterprei duidelijk lager zijn dan van de betere herfstpreiselecties. Winterprei heeft verder een uitgesproken knobbel, het blad is donkergroen, nogal smal en bevindt zich vrij laag bij de grond (fig. 4).

Ter verduidelijking is een overzicht van de aanbevelenswaardige typen opgenomen in tabel 2.

Voor het herkennen van de verschillende preitypen is oktober de meest gunstige tijd. De prei is dan volgroeid en 'sleet' treedt nog niet op. Een tweede voorwaarde is een goed geslaagde teelt.

Discussie

De *betrouwbaarheid* van het geheel is zeker voldoende. Er was een goede overeenstemming tussen de verschillende proefplaatsen en proefjaren. Zelfs de cijfers voor winterhardheid van de strenge winter 1955-1956 stemden goed overeen met die van de zachte winter 1956-1957. In 1955-1956 vroomde de niet winterharde prei vrijwel geheel uit, in 1956-1957 bleven de verschillen beperkt tot meer of minder 'sleet'. Bij de eindbeoordeling waren er geen moeilijk in te delen nummers. De inzenders, uitgenodigd om de resultaten te bezichtigen, kwamen tot dezelfde conclusies als de beoordelingscommissie.

De *type-indeling* (tabel 2) geeft aanleiding tot een tweetal opmerkingen. De gebruikswaardcijfers van tabel 1 geven de geneigdheid weer van de tuinder om een selectie te telen. Een selectie met een 3 komt nog in aanmerking, een cijfer in de buurt van 4 is werkelijk goed, terwijl een 2 slecht is.

Het valt op dat de spreiding van de gebruikswaardcijfers bij de herfstprei tweemaal zo groot is als bij de winterprei, nl. 2,9 tot 4,1, tegenover 3,3 tot 3,9. In beide proefseries kwamen beide preitypen voor, maar in de winterpreiserie zijn de herfstpreitypen voor de beoordeling door uitwinteren uitgeschakeld. Hierdoor zijn de winterpreiselecties als aparte groep kritisch beoordeeld. Bij de herfstpreiselecties was iets dergelijks niet het geval; deze zijn steeds beoordeeld tezamen met de lichtere winterpreitypen. De kritische zin richtte zich daardoor op deze laatste typen en minder op de echte herfstprei. In deze omstandigheden moet de oorzaak worden gezocht van het meer variëren van de gebruikswaardcijfers van herfstprei, vergeleken met die van winterprei. Het grote belang van type-indeling voor keuringswerkzaamheden blijkt hier duidelijk uit.

Reeds genoemd is de door de commissie niet aanbevolen zeer lange en vrij dunne herfstprei (fig. 3). De afwijkende lengte/breedte-verhouding zou maken dat dit type niet algemeen gewild is. Dit neemt niet weg dat de zeer lange herfstprei een zekere opgang maakt in het zuiden van Nederland. Van de zijde der industrie schijnt vraag te bestaan naar prei met 'lang wit' voor verwerking in gedroogde soepen.

Ook over de *benaming* valt het een en ander op te merken. Uit tabel 1 blijkt dat alle winterprei als zodanig is aangeduid. Het schijnt, dat de zaadhandel geen winterprei wil leveren voor oogsten in de herfst. Dit kan als oorzaak hebben dat de opbrengsten van deze winterprei dan laag zijn vergeleken met die van de herfstprei. Bij de herfst-

prei ontbreekt de toevoeging 'herfst' als regel in de naam. Wil men bij de herfstselecties door het weglaten van 'herfst' aangeven dat deze typen geschikt zijn om zowel vóór als ná de winter te worden geoogst? Dergelijke prei zou zich dan lenen voor een meer speculatieve teelt, waarbij het tijdstip van oogsten samenhangt met de hoogte van de veilingprijs. Het blijft echter een feit, dat de in omloop zijnde herfstpreivormen niet bestand zijn tegen een strenge winter.

De genomen praktijkproeven kunnen *gevolgen* hebben voor de *zaadhandel*, de *preiteelt* en de *veredeling*. De handel kan zich thans beter oriënteren over de eisen, gesteld aan herfst- en winterpreiselecties. De teler zal in vele gevallen zijn rassenkeuze kunnen verbeteren. Bij de herfstpreiteelt kan een hogere opbrengst het gevolg zijn. Bij de winterpreiteelt is vooral de winterhardheid op te voeren. Verder dient de teler voor ogen te houden dat een preiras, geschikt voor zowel herfst- als winterteelt, (nog) niet is gevonden.

De veredeling zou zich kunnen toeleggen op het winnen van een preiras, dat de hoge opbrengst van de herfstprei verenigt met de grote winterhardheid van de winterprei. Een tweede opgave kan zijn het wegwerken van de sterk ontwikkelde knobbel van de winterprei, omdat deze knobbel het schoonmaken bemoeilijkt. Het is niet nodig de knobbel geheel te doen verdwijnen; terugbrengen tot een matige omvang is voldoende.

Samenvatting

Praktijkproeven met herfst- en winterprei zijn in Nederland voor de eerste maal genomen in de jaren 1955-1956. Van de 19 deelnemende selecties waren er 7 zowel voor de herfst- als voor de winterteelt ingezonden, waardoor het aantal onderzochte monsters 26 bedroeg. De beoordelingscommissie bevond 12 monsters aanbevelenswaardig òf voor herfst- òf voor winterteelt. Voor beide teelten geschikte rassen zijn niet aangetroffen. De aan-

Tabel 2. Indeling en aantallen selecties - *Classification and numbers of selections*

			Beproefde monsters - <i>samples tested</i>			
			herfstteelt <i>harvested in autumn</i>		winterteelt <i>harvested after the winter</i>	
			totaal <i>total</i>	aanbevolen <i>recommended</i>	totaal <i>total</i>	aanbevolen <i>recommended</i>
herfstprei <i>leek for autumn harvesting</i>	zonder knobbel (fig.1) <i>without knob</i>		1	1	—	—
		stam normaal (fig.2) <i>stem normal</i>	6	6	4	—
	met knobbel <i>with knob</i>	stam lang <i>stem long</i>	1	1	—	—
		stam zeer lang <i>stem very long (fig.3)</i>	1	—	1	—
			9	8	5	—
winterprei (fig. 4) <i>leek for harvesting after the winter</i>			5	—	7	4
Totaal beide groepen - <i>total of both groups</i>			14	8	12	4

bevelenswaardige selecties zijn verdeeld in groepen, die morfologisch en/of fysiologisch verschillen. De hoofdgroepen zijn de produktieve, niet winterharde herfstprei en de weinig produktieve, winterharde winterprei. De herfstpreigroep is weer onderverdeeld volgens de knobbelontwikkeling en de lengte van de stam.

Summary

Variety trials with leek 1955—1956

Variety trials with leek for autumn and post-winter harvesting were held in Holland for the first time in 1955—1956.

Out of a total of 19 selections, 7 were submitted for both winter and autumn production, so that the number of samples investigated was 26. The jury recommended 12 samples for either autumn or winter production. Varieties suitable for both autumn and winter production were not encountered. The selections recommended were classified into groups according to morphological and physiological characteristics. The main groups comprise the productive, non winter-hardy leek for autumn harvesting and the moderately productive winter-hardy leek for post-winter harvesting. The first group was subdivided according to development of base and length of stem. No varieties were found suitable for both autumn and spring harvesting. The importance of the investigation for the seed trade, growers and breeders is discussed.

Naschrift

Een woord van dank voor de zorgvuldige uitvoering van de proeven moge gebracht worden aan de heren J. Betzema (Proefstation voor de groenteteelt in de volle grond, Alkmaar); C. Hoedjes (Rijkstuinbouwconsulentschap te Hoorn); L. G. Nederpel (R.t.c. te Naaldwijk); P. Keunen (R.t.c. te Maastricht) en C. M. Rodenburg (I.V.T. te Wageningen), alsmede

aan de heren J. Vallentin en A. van den Eertwegh, tuinders te Loosduinen en Baarlo.

Dank zij de welwillende medewerking van het Instituut voor de Bewaring en Verwerking van Landbouwprodukten was het mogelijk het zaaizaad bij 4° C te bewaren. Dit is ongetwijfeld van belang geweest voor het behoud van de kiemkracht.